

Magdalena Serwatka

Zjazd Katedr Prawa Handlowego, Łańsk, 23-25 maja 1997 r.

Palestra 41/9-10(477-478), 129-134

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

■ Zjazd Katedr Prawa Handlowego – Łańsk, 23–25 maja 1997 r.

W dniach od 23 do 25 maja 1997 r. w malowniczym i pięknie położonym na terenie Puszczy Nidzickiej nad Jeziorem Łańskim – ośrodku wypoczynkowym Kancelarii Prezydenta i Prezesa Rady Ministrów – gościli uczestnicy krajowego zjazdu Katedr Prawa Handlowego, a wśród nich wiele znakomitości i autorytetów specjalizujących się i posiadających olbrzymi dorobek naukowy w zakresie tej części gałęzi prawa gospodarczego.

Po 18 latach przerwy odżyła ta piękna, i jakże potrzebna dla integracji środowiska naukowego, tradycja spotkań służących wzajemnemu poznaniu oraz wymianie poglądów i cennych doświadczeń, a dotyczących w chwili obecnej przede wszystkim problemów prawnych wciąż powstających i częstokroć nawarstwiających się w wyniku stosowania w praktyce obrotu gospodarczego pojęć i konstrukcji prawnych, które bądź w ogóle nie funkcjonowały w poprzednim systemie nakazoworozdzielczego modelu gospodarowania, bądź też obowiązując formalnie, właściwie nie występowały w praktyce. Funkcjonujący obecnie system gospodarki rynkowej zrodził nadto konieczność przeprowadzenia w stosunkowo krótkim czasie daleko idących zmian w odniesieniu do instytucji, które uprzednio funkcjonowały.

By realizować zasygnalizowane powyżej cele, spotkali się tutaj z inicjatywy pracowników naukowych Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, pod kierunkiem prof. dr. hab. Józefa Okolskiego, będącego zarazem gospodarzem niniejszych obrad, przedstawiciele prawie wszystkich krajowych ośrodków uniwersyteckich z Wydziałów Prawa i Administracji i reprezentujący istniejące i działające na nich katedry, bądź jeszcze zakłady prawa handlowego. Głównym zadaniem łąńskiego zjazdu było przede wszystkim przedyskutowanie wielu kontrowersyjnych kwestii związanych z zagadnieniem przewodnim tejże konferencji, a poświęconym problematyce wpływu zmian już dokonanych w kodeksie cywilnym na regulację kodeksu handlowego. Gwoli ścisłości, jak sądzę, warto w tym miejscu podkreślić, iż uczestnicy konferencji nie ograniczali swoich rozważań jedynie do omówienia i skomentowania przeprowadzonych już nowelizacji k.c., a było ich do chwili obecnej aż 19, w tym 12 w ostatnich 7 latach, przy czym co najmniej 3 z tych zmian wpłynęły znacząco na unor-

mowania związane z obrotem gospodarczym, lecz także rozważali i postulowali szereg kolejnych zmian zarówno w kodeksie cywilnym jak i również na gruncie kodeksu handlowego, których wprowadzenie sprzyjałoby uzyskaniu klarowności i precyzyjności regulacji obrotu gospodarczego.

Pierwszy dzień konferencji zdominowała dyskusja nad tematem czy istnieje kodeks handlowy, skoro został on uchylony jako całość przez art. VI przepisów wprowadzających k.c., z dniem wejścia w życie k.c. Fakt ten spowodował, iż pozostały w mocy tylko te przepisy kodeksu handlowego, które dotyczyły spółki jawnej oraz handlowych spółek kapitałowych jak również w odniesieniu do tych spółek utrzymały moc prawną przepisy o firmie, rejestrze handlowym i prokurze. Natomiast z księgi drugiej k.h., poświęconej czynnościom handlowym, zostały utrzymane jedynie dwie instytucje, a mianowicie, zgodnie z intencją ustawodawcy wyrażoną w § 2 powołanego wyżej art.: tzw. kupieckie prawo zatrzymania oraz konstrukcja prawna poświęcona tzw. odszkodowaniu umownemu w czynnościach prawnych handlowych. Obie te instytucje utrzymano jedynie w zakresie stosunków handlu zagranicznego. Jednocześnie z art. 1 k.c. przyjęto zasadę jedności prawa cywilnego, polegającą na tym, iż kodeks ten reguluje zarówno stosunki cywilnoprawne wynikające z profesjonalnego obrotu gospodarczego jak i tzw. obrotu powszechnego, a więc bez udziału podmiotów gospodarczych. Wymianę poglądów na powyższy temat wywołał przedstawiony przez przewodniczącego obrad, prof. J. Okolskiego, referat poświęcony zgodnie z problematyką wiodącą łańskiego spotkania, koncepcji prawa handlowego w świetle zmian w prawie cywilnym. Próbą odpowiedzi na tak postawione pytanie, a jednocześnie wydawałoby się oczywiste zagadnienie, podjął wspólnie z pozostałymi uczestnikami konferencji kolejny referent, prof. dr hab. Józef Frąckowiak, który poruszył ponadto w swoim wystąpieniu, udokumentowanym bogatym opracowaniem przygotowanym z udziałem pracowników naukowych i doktorantów Zakładu Prawa Gospodarczego i Handlowego Uniwersytetu Wrocławskiego i szeroko omówił niektóre braki dotychczasowych zmian w prawie cywilnym, szczególnie w odniesieniu do podmiotów i umów w obrocie gospodarczym. Wychodząc od skomentowania statuowanej powołanym wyżej przepisem kodeksu cywilnego zasady jedności prawa cywilnego, rozpoczął swój wywód wykazaniem znaczenia jej obowiązywania dla regulacji stosunków handlowych. Jednocześnie zwrócił uwagę na niezwykle istotne i bardzo złożone zarazem, albowiem wywołane wieloma okolicznościami, historyczne uwarunkowania odrzucenia zasady odrębności prawa handlowego, które, jak podkreślał, pociągnęły za sobą w konsekwencji szereg niekorzystnych następstw i do dzisiaj będących źródłem poważ-

nych niedostatków regulacji obrotu gospodarczego. Nadto wypowiedział wiele uwag krytycznych pod adresem obecnego stanu regulacji prawnej w odniesieniu do podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Unormowania te, pomimo dokonanych, zasygnalizowanych liczbowo powyżej, a więc stosunkowo licznych nowelizacji k.c. w tym zakresie pozostają wciąż niedoskonałe, czego dowodem stały się przedstawione w toku wypowiedzi prof. Frąckowiaka sytuacje powstające i występujące w praktyce życia gospodarczego, a obrazujące przykładowo niedopracowanie i przez to niedostosowanie niektórych rozwiązań i konstrukcji prawnych do wymogów gospodarki rynkowej. Przede wszystkim akcentował dotkliwy dla praktyki życia gospodarczego brak regulacji prawnej, która stanowiłaby ekwiwalent uchylonych przepisów k.h. porządkujących sytuację prawną osób prowadzących działalność gospodarczą. Zilustrował trudności, o których tu mowa na przykładzie spółek cywilnych prowadzących działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa wykazując, iż ciągły brak stanowczego określenia przez ustawodawcę, jednoznacznego sformułowania definiującego precyzyjnie pojęcie przedsiębiorstwa w większym rozmiarze rodzi w następstwie zjawisko swobodnego decydowania przez uczestników obrotu gospodarczego o wyborze formy spółki cywilnej, bądź to jawnej (firmowej) dla prowadzenia działalności gospodarczej. W dalszej części wypowiedzi sformułował zadania poprzez skonkretyzowanie problemów, które już powstały i wciąż narastają w konsekwencji zasygnalizowanych powyżej faktów, a których konieczność rozstrzygnięcia stanowi niewątpliwie wielkie wyzwanie dla orzecznictwa i doktryny. Podkreślał, iż dla istniejącej praktyki stosunków gospodarczych dotychczasowy dorobek orzecznictwa i doktryny w powyższym zakresie jest dalece niewystarczający i przez to nie służy dobru i prawidłowemu rozwojowi współczesnej rzeczywistości gospodarczej. Posłużył się przy tym kilkoma przykładami obrazującymi konieczność wypracowania przez orzecznictwo i doktrynę konkretnych odpowiedzi na pytania i problemy w istocie częstokroć nierozwiązywalne, jak chociażby dotyczące określenia sposobu posługiwania się przez spółkę cywilną nazwą, pod którą występuje ona w obrocie, czy możliwości uznania jej za upadłą, czy też wreszcie możliwości przypisania jej różnych zdolności prawnych. W dalszej części wypowiedzi postulował, dla uporządkowania obrotu gospodarczego w zakresie przepisów poświęconych osobom prawnym, wyróżnienie w przepisach k.c. podstawowych typów osób prawnych, tj. kategorii osób prawnych o charakterze korporacyjnym i fundacyjnym. Dalej poruszył w trakcie swojego wystąpienia wiele jeszcze niezwykle ważnych zagadnień i problemów, istotnych z punktu widzenia potrzeb zarówno teorii jak i praktyki obrotu gospodarczego, jak chociażby wspominał

o konieczności konkretnego usytuowania przepisów ogólnych o podmiotach prowadzących działalność gospodarczą, stawiając stąd pytanie czy przepisy te mają znaleźć miejsce w kodeksie cywilnym czy też może w którejś z ustaw szczególnych. W końcowej części referatu skoncentrował uwagę słuchaczy i dyskutantów na swoich przemysleniach dotyczących wątpliwości co do zasadności niektórych dokonanych już zmian w k.c. w zakresie funkcjonowania systemu umownego. W związku z tym użył stwierdzenia, iż nowelizacje k.c. z lat dziewięćdziesiątych, które uchylili postanowienia dotyczące j.g.u., doprowadziły do kilku niekorzystnych zjawisk, jak chociażby niewprowadzenia jednocześnie regulacji nastawionych na obrót gospodarczy, a funkcjonujących z powodzeniem i bardzo pożytecznych i przydatnych w warunkach gospodarki rynkowej, takich jak – przykładowo, konstrukcja spółki cichej, czy umowy składu w postaci znanej z uchylonej części k.h., a więc z dowodami składowymi w formie papierów wartościowych. Ponadto zaakcentował, iż w niektórych przypadkach uchylenie przepisów k.c. odnoszących się do j.g.u. zostało przeprowadzone w sposób do końca nieprzemyślany, bez dokonania głębszej analizy ich roli dla funkcjonowania obrotu gospodarczego.

W drugim dniu konferencyjnych obrad szczególne zainteresowanie wzbudziły przedstawione wspólnie przez prof. dr. hab. Stanisława Sołtysińskiego i prof. dr. hab. Andrzeja Szajkowskiego podstawowe założenia planowanej, gruntownej reformy prawa spółek, której zasadniczym celem jest opracowanie ustawy pod nazwą prawo spółek handlowych, która ureguluje problematykę prawa spółek handlowych, normowaną, obecnie, jak wiadomo, przede wszystkim w k.h. W związku z powyższym, co podkreślali w swoich wywodach, zakłada się uchylenie kodeksu handlowego, a przez to rezygnacji z odrębnej kodyfikacji prawa handlowego, co tłumaczy, jak uzasadniali statuowana przez k.c. zasada jedności prawa cywilnego i trudności związane z przeprowadzeniem linii demarkacyjnej między zakresem k.c. i k.h. w przedmiocie prawa obligacyjnego. Akcentowali jednak, że maksymalnie wiele dotychczasowych postanowień k.h. zostanie utrzymanych, jak również uprzedzili, iż planuje się przesunięcie niektórych instytucji z k.h. do kodeksu cywilnego (firma, prokura). Dodatkowo informowali, iż zamierza się wyprowadzić poza dotychczasowy k.h. instytucję rejestru handlowego, nie wykluczając przy tym możliwości zastąpienia tegoż rejestru innym, który przejmie jego dotychczasowe funkcje. Następnie przedstawili propozycje dotyczące tytułów działów przyszłej ustawy, proponowanych według wstępnych założeń opracowanych przez specjalnie powołany w tym celu przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego zespół ekspertów, w pracach którego aktyw-

nie biorą udział, zwracając szczególną uwagę na dwa spośród nich, a mianowicie dział I, grupujący unormowania dotyczące części ogólnej (tzw. przepisy ogólne), która będzie poświęcona zagadnieniom wspólnym dla wszystkich spółek handlowych, w tym też ich typów szczególnych, uregulowanych poza projektowaną ustawą: nadto też wyróżnili dział X, zatytułowany „Grupa interesów gospodarczych”, w którym według wstępnych zamierzeń znajdują miejsce przepisy dotyczące instytucji grupy (ugrupowania) interesów gospodarczych, uregulowanej w niektórych krajach europejskich – przy czym nie wykluczyli, iż powyższa regulacja może znaleźć miejsce niekoniecznie w ramach przygotowywanej ustawy o spółkach handlowych, albowiem rozważana jest jeszcze możliwość wydania odrębnej ustawy w tym przedmiocie, bądź zamieszczenia stosownej regulacji w przepisach k.c. Dalej, na forum łańskiego spotkania, skorzystali ze sposobności, by „na gorąco” szerzej omówić planowaną zawartość pozostałych działów projektu ustawy, przybliżyć jej założenia oraz zasadnicze cele, podkreślając przy tym dodatkowo, iż nadal prawo niemieckie pozostanie zasadniczym źródłem inspiracji, z którego korzystać będziemy, przeszczepiając z niego wzorce w celu adaptacji nowych instytucji i szczegółowych rozwiązań na grunt polskiego ustawodawstwa. Wymienili też prawo austriackie, francuskie, szwajcarskie, a także, chociaż w najmniejszym stopniu, amerykańskie, z rozwiązań których należy brać przykład w przyjmowaniu nowych wzorców do naszego prawa. Referenci, dzieląc tematycznie swój wykład na dwie części, tj. pierwszą, którą poprowadził prof. Sołtysiński, koncentrując uwagę uczestników zjazdu na problematyce kierunków planowanych zmian w zakresie związanym z handlowymi spółkami osobowymi oraz część drugą, wygłoszoną przez prof. Szajkowskiego na temat projektowanej reformy uregulowań związanych ze spółkami kapitałowymi: szczególnie jednak wiele uwagi poświęcili zasygnalizowaniu tych postulowanych rozwiązań, których wprowadzenie w ramy ustawy o spółkach w zasadniczym stopniu niewątpliwie spowoduje wzbogacenie i rozbudowanie treści dotychczasowych przepisów k.h. poprzez powiększenie katalogu różnorodnych typów przekształceń znanych już form spółek (np. spółek osobowych w spółki kapitałowe oraz spółek kapitałowych w spółki osobowe, co zakłada tytuł działu VIII projektu tejże ustawy).

Złożone i skomplikowane zagadnienia dotyczące spółek kapitałowych poruszyli i rozwinęli w trakcie swoich wywodów, a także poprzez dyskusję nimi wywołaną, kolejni referenci, mianowicie: prof. dr hab. Andrzej Szumański przybliżył problematykę dokapitalizowania spółki kapitałowej w konfrontacji z potrzebą jej ochrony przed wrogim przejęciem w prawie polskim, wygłaszając uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda*.

Do tematu spółki kapitałowej powrócił też swoim wykładem prof. dr hab. Janusz Strzępka, który omawiał sposoby zbywania nieruchomości w postępowaniu likwidacyjnym spółek kapitałowych.

Do praktyki europejskiej w zakresie prawa wspólnotowego nawiązał prof. dr hab. Wojciech Katner w swoim opracowaniu poświęconym polskim propozycjom legislacyjnym sformułowanym w związku z podejmowaniem działalności gospodarczej na tle ustawodawstwa polskiego i Unii Europejskiej.

Relacje między prawem cywilnym i handlowym w ujęciu prawnoporównawczym oraz w świetle własnych doświadczeń w pracach legislacyjnych przedstawił prof. dr hab. Andrzej Całus.

Zamknięcie obrad przez dziekana warszawskiego Wydziału Prawa i Administracji w pogodne majowe popołudnie, trzeciego dnia konferencji, zakończyło łańskie spotkanie naukowe. Żegnając się, życzyliśmy sobie wspólnie następnego spotkania – może już za rok.

Magdalena Serwatka